

Materiały z konferencji prasowej zorganizowanej przez stowarzyszenie „Kocham Radom” dnia 30.06.2008 r.

O wyższą rangę administracyjną Radomia

Wprowadzenie

Radom jest czternastym co do wielkości miastem w Polsce, dogodnie położonym na przecięciu ważnych korytarzy transportowych. Jest najlepiej dostępnym dużym miastem dla regionu liczącego blisko milion mieszkańców. Przez setki lat pełnił rolę wszechstronnego ośrodka regionalnego. Dlaczego nie pełni takiej roli dzisiaj?

Od kilkudziesięciu lat – w świetle decyzji władz państwowych – ranga Radomia jest zaniżana. Miasto jest degradowane do roli ośrodka powiatowego. Brak statusu miasta wojewódzkiego i niska pozycja w krajowych dokumentach planistycznych pociąga za sobą ograniczenie możliwości rozwoju infrastruktury publicznej o znaczeniu ponad-lokalnym. Przejawia się to choćby w dostępie do środków budżetowych – krajowych i unijnych. Zapoczątkowana degradacja miasta jest powielana w kolejnych decyzjach planistycznych – na przykład Radom nie jest brany pod uwagę w toczących się obecnie dyskusjach o obszarach metropolitalnych.

Negatywne skutki ostatniej reformy administracyjnej dotyczą nie tylko nasze miasto. W podobnym położeniu znajduje się Częstochowa, choć w przypadku Częstochowy ranga miasta w dotychczasowej koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju jest wyższa niż Radomia. Oprócz Radomia i Częstochowy miastami niesprawiedliwie traktowanymi w porównaniu z miastami wojewódzkimi – Gorzowem Wielkopolskim i Zieloną Górą, Kielcami, Olsztynem, Opolem, Rzeszowem, Toruniem – są na przykład: Elbląg, Kalisz, Koszalin, Płock czy Tarnów.

Aby zmienić ten stan rzeczy, konieczna jest rzeczowa debata pokazująca negatywne skutki ostatniej reformy administracyjnej – i zmierzająca do ich zniwelowania. Debatę taką niniejszym rozpoczynamy. Dyskusja powinna mieć charakter naukowy – a nie polityczny; odwoływać się do obiektywnych zasad i wskaźników.

Apelujemy do parlamentarzystów Ziemi Radomskiej, jak również do władz samorządowych Radomia o podjęcie działań zmierzających do zmiany obecnego stanu rzeczy i uzyskania przez Radom wyższej rangi administracyjnej, odpowiadającej jego znaczeniu w sieci osadniczej kraju.

Co należy zrobić?

Działania powinny być prowadzone na różnych szczeblach. Po pierwsze należy stworzyć porozumienie z miastami – w szczególności wymienionymi wyżej – znajdującymi się w podobnej sytuacji do Radomia. Na szczeblu województwa mazowieckiego, w związku z toczącą się dyskusją na temat możliwej utraty wsparcia z UE z powodu przekroczenia określonego poziomu rozwoju oraz proponowanym wyłączeniem Warszawy – należy podjąć działania wraz z Płockiem i Siedlcami w celu odpowiedniego przeprowadzenia takiego wydzielenia.

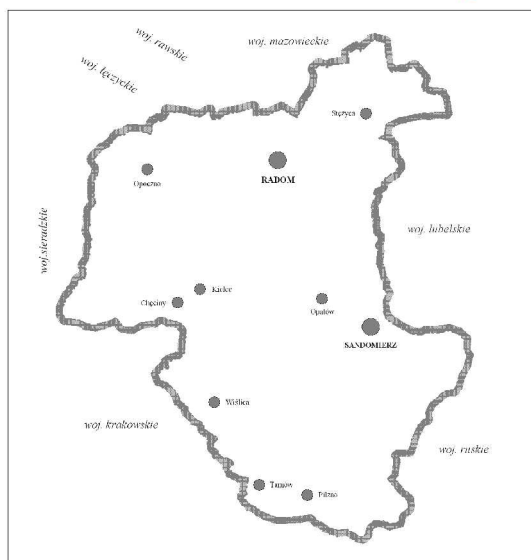
Wreszcie, w związku z toczącą się debatą publiczną na temat obszarów metropolitalnych, a także z uwagi na liczne wspólne interesy łączące Radom z okolicznymi miastami i gminami (infrastruktura transportowa i komunalna, tereny inwestycyjne, mieszkaniowe i rekreacyjne, transport zbiorowy itp.), należy dążyć do zacieśnienia współpracy z tymi jednostkami samorządu terytorialnego, tworzącymi *de facto* Radomski Obszar Metropolitalny.

O wyższą rangę Radomia – argumentacja

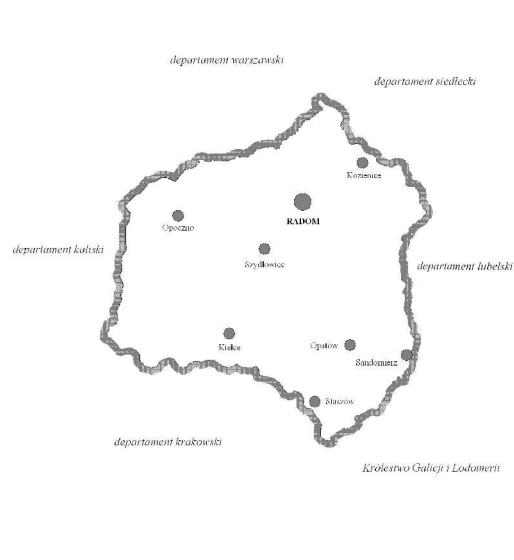
I. Tradycja Radomia jako regionalnego ośrodka władzy

Przez kilkaset lat Radom był głównym ośrodkiem regionu rozciągającego się między Wisłą i Pilicą a Górami Świętokrzyskimi. W czasach I Rzeczypospolitej Ziemia Radomska (w szerszym znaczeniu) obejmuje północno-zachodnią połowę województwa sandomierskiego, to jest powiaty checiński (z Kielcami), opoczyński i radomski. Po rozbiorach Radom przejmuje funkcje ośrodka wojewódzkiego od przygranicznego Sandomierza. Będzie je pełnił – niezmiennie dla regionu w widłach Wisły i Pilicy – aż do I wojny światowej.

Województwo sandomierskie
1474-1772

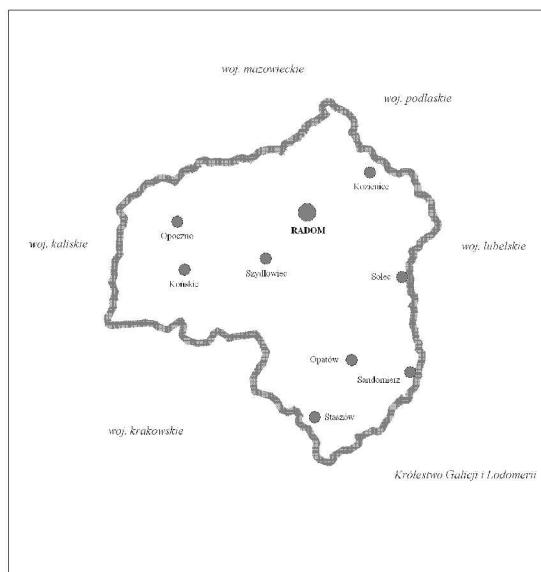

Departament radomski
1809-1815

W Księstwie Warszawskim istnieje departament radomski. W Królestwie Polskim po 1815 roku Radom jest stolicą województwa sandomierskiego.

Województwo sandomierskie
1816-1844

Wtedy powstaje radomski urząd wojewódzki projektu Antoniego Corazziego; do dziś pozostaje on jednym z najstarszych i najbardziej reprezentacyjnych tego rodzaju gmachów w Polsce.

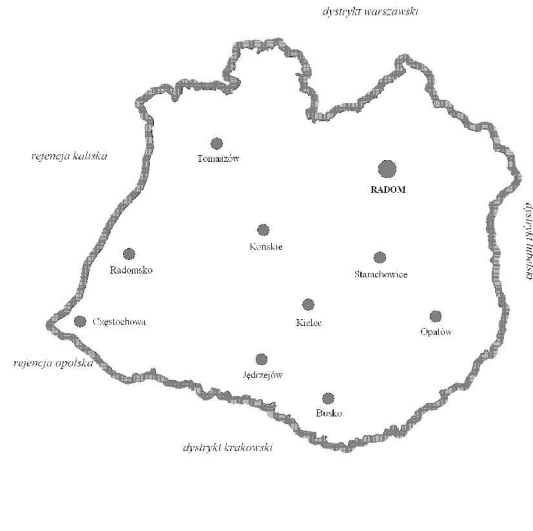

W połowie XIX wieku gubernia radomska graniczy z austriacką Galicją i pruskim Śląskiem; należą do niej Zagłębie Dąbrowskie z Będzinem i Sosnowcem oraz podkrakowska dolina Prądnika z Ojcowem i Pieskową Skałą. W XX wieku znaczenie Radomia doceniają dopiero okupacyjne władze niemieckie. Radom zostaje siedzibą władz dystryktu, jednego z pięciu, na które dzieli się Generalne Gubernatorstwo (pozostałe: Kraków, Lublin, Lwów, Warszawa).

Gubernia radomska
1844-1866

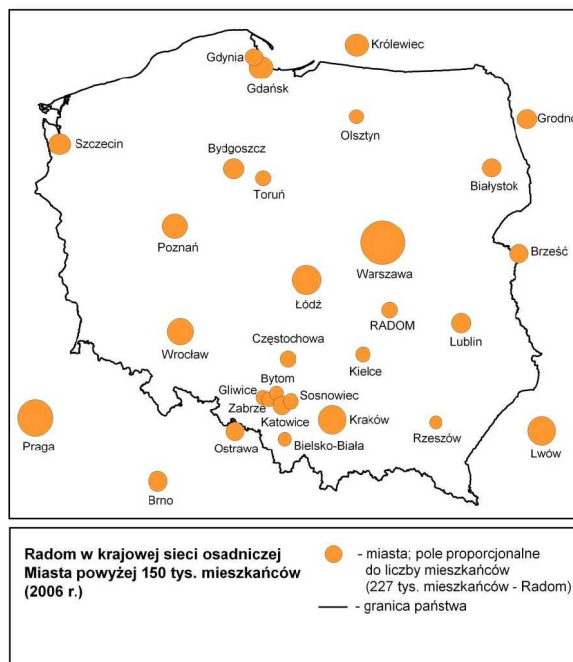

Dystrykt radomski
1939-1945

II. Znaczenie Radomia w sieci osadniczej

W Polsce istnieją 23 miasta powyżej 150 tysięcy mieszkańców. Z nimi powinien porównywać się Radom. Obecnie zaś stawiany jest na równi z ośrodkami subregionalnymi w województwie mazowieckim – które należą do zupełnie innej klasy. Przedstawiona mapa pokazuje rzeczywistą pozycję Radomia jako węzła osadniczego.

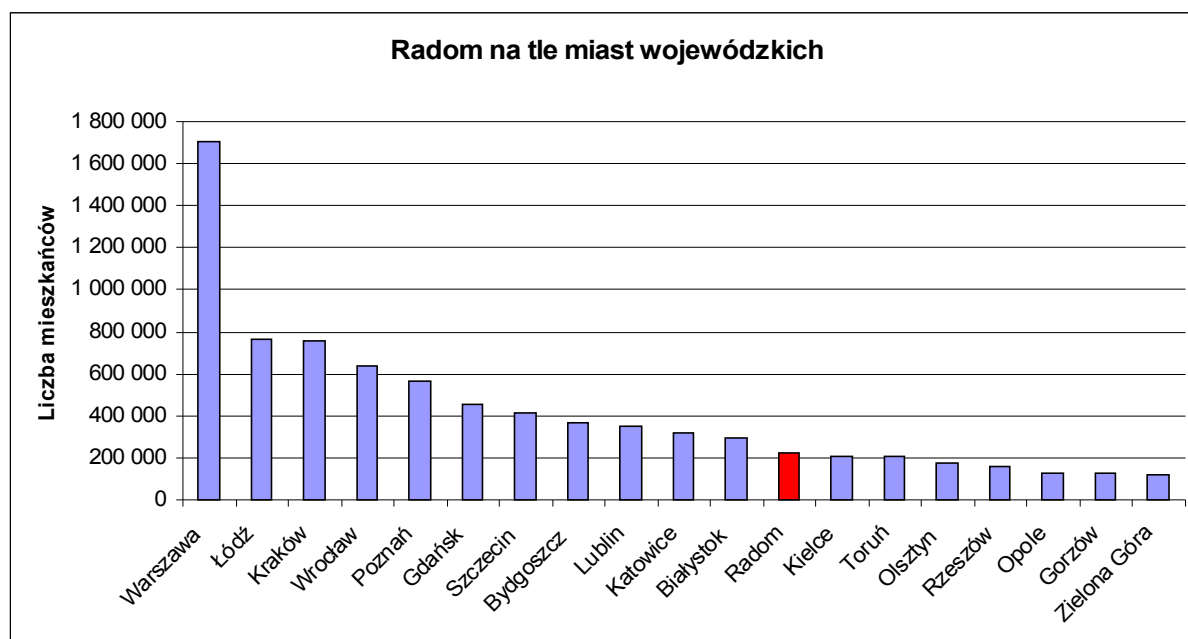

Warto porównać ją z telewizyjną mapą pogody. Codziennie miliony telewidzów utwierdzają się w błędnym przekonaniu, że do znacznych miast w Polsce należą np. Gorzów, Opole i Zielona Góra; nie ma wśród nich Radomia – mimo iż jest dwukrotnie większy.

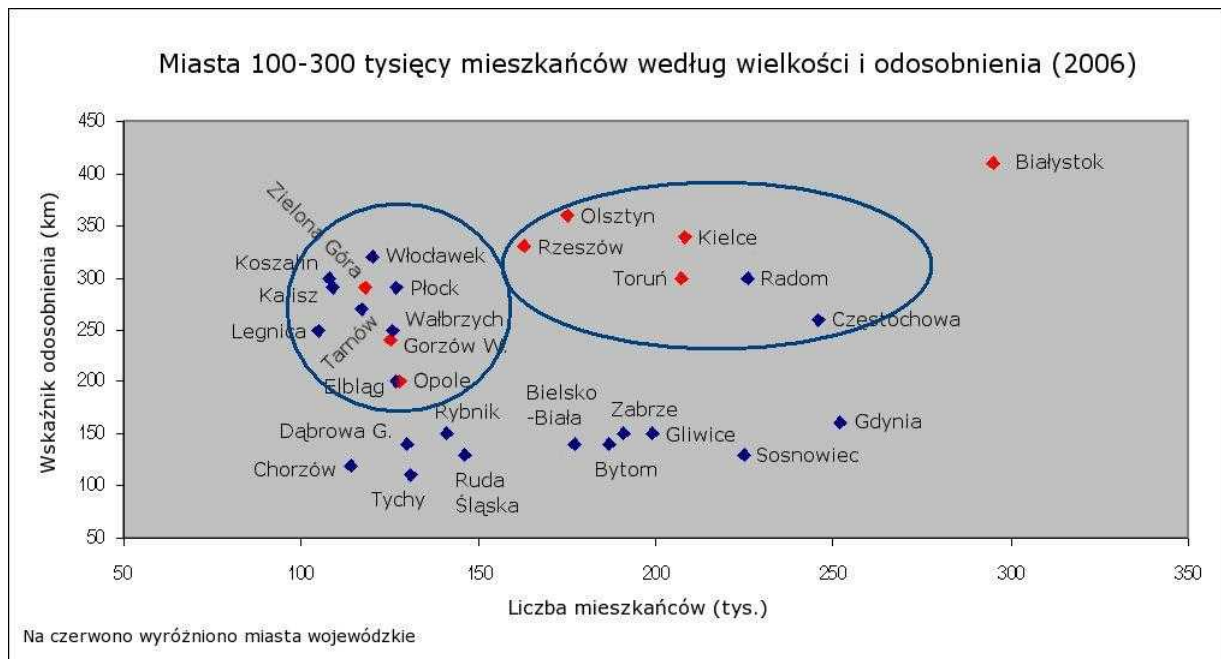
Gdyby granicę wielkości zawyżyć do 200 tys. (przyjmowana za minimum dla miasta dużego) z naszej mapy znikłyby ponadto: Olsztyn i Rzeszów, Bielsko-Biała, Bytom, Gliwice i Zabrze, a także Toruń – i Kielce!

III. Nieracjonalny dobór miast wojewódzkich

Radom porównany wielkością z miastami wojewódzkimi plasuje się w środku stawki – na 12 miejscu wśród 19 ośrodków (miast wojewódzkich jest 18, gdyż w dwóch województwach są po dwa).

Oczywiście wielkość nie jest jedynym kryterium wyboru miasta na ośrodek wojewódzki. Drugim jest jego oddalenie od większych miast. Te dwie cechy zestawiono na kolejnym wykresie (dla miast 100-300 tys.; większe nie budzą wątpliwości jako miasta wojewódzkie) Jako wskaźnik odosobnienia przyjęto sumę odległości od trzech najbliższych miast powyżej 250 tys. mieszkańców lub granicy państwa. Racjonalnym oczekiwaniem jest, by miasta wojewódzkie lokowały się w prawym górnym rogu wykresu (największe i najbardziej odosobnione).

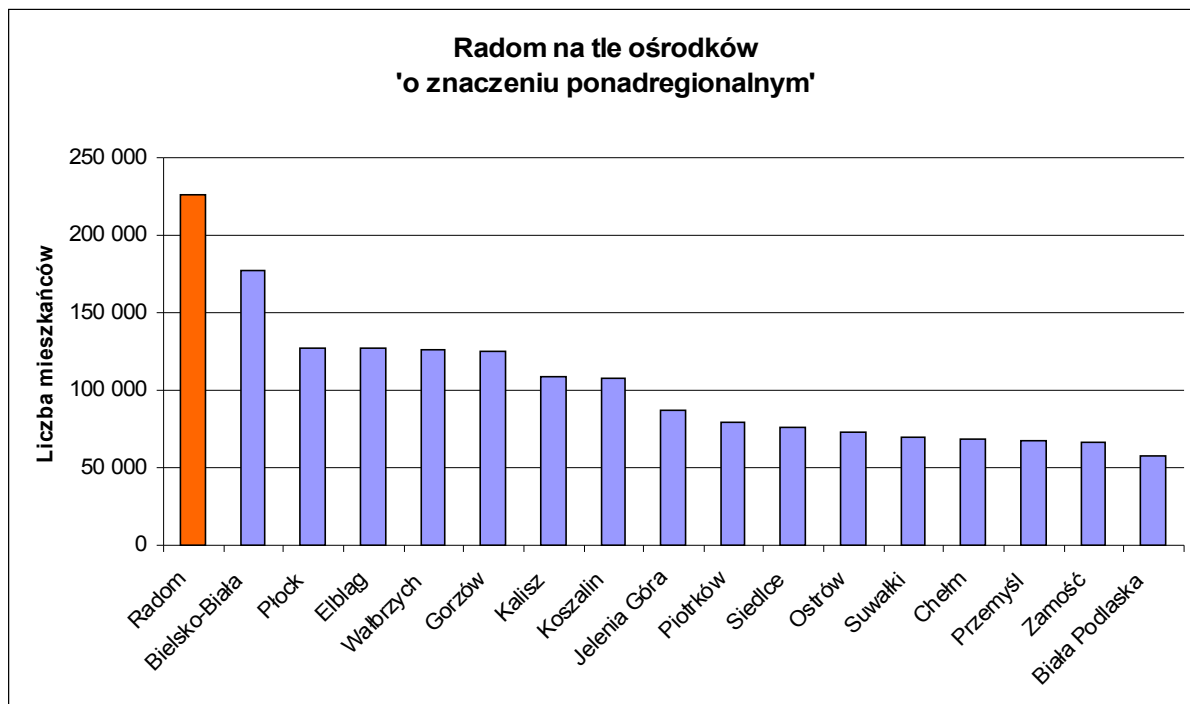

Tak jednak nie jest. Radom zbliżony jest wielkością i stopniem odosobnienia do Kielc i Torunia, a nie jest miastem wojewódzkim. Jeszcze niższe wskaźniki posiadają wojewódzkie miasta Gorzów i Zielona Góra. Te z kolei niewiele różnią się np. od Kalisza, Koszalina, Legnicy, pozbawionych statusu wojewódzkiego. Częstochowa posiada podobne zaplecze terytorialne jak Gorzów, a jest dwukrotnie większa – i mimo to nie jest miastem wojewódzkim. Przy tym Częstochowa i Radom leżą w obszarach gęściej zaludnionych niż Gorzów i Zielona Góra. Najbardziej zastanawiający jest przypadek Opola, które stopniem odosobnienia niewiele przewyższa miasta konurbacji śląsko-dąbrowskiej, wielkością plasuje się w dolnej części stawki – a jest miastem wojewódzkim. To proste porównanie dowodzi, że obecny układ województw jest nie do obrony. Sprawa jego korekty nie powinna być postrzegana jako partykularny interes Radomia.

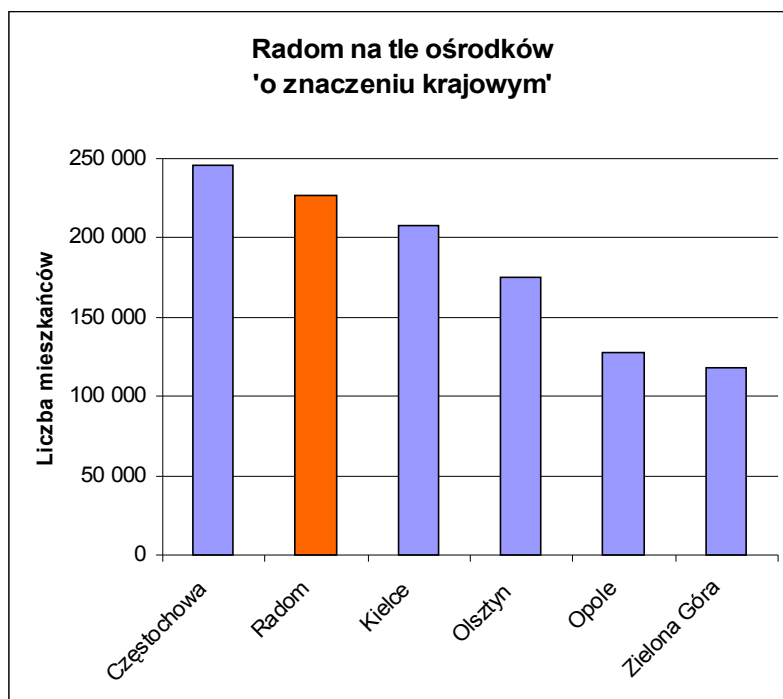
IV. Dalsza degradacja w krajowych dokumentach planistycznych

Opracowywana obecnie koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju to główny krajowy dokument planistyczny. Określa, jak ma wyglądać terytorium kraju w najbliższych dziesięcioleciach. W tym celu koncepcja przyznaje poszczególnym miastom odpowiednie kategorie; dotychczas były to między innymi: miasta o znaczeniu europejskim, ośrodki równoważenia wzrostu o znaczeniu krajowym, ponadregionalnym i regionalnym.

W koncepcji polityki zagospodarowania przestrzennego kraju ogłoszonej w roku 2001 (MP Nr 26, poz. 432) Radom został zakwalifikowany jako ośrodek o znaczeniu ponadregionalnym – na równi między innymi z Białą Podlaską, Chełmem i Piotrkowem Trybunalskim (!).

Jak pokazuje wykres, Radom wyraźnie przewyższa wszystkie miasta z tej klasy. Tymczasem miasta podobnej wielkości i niektóre mniejsze – Częstochowa, Kielce, Opole i Zielona Góra – zostały zaliczone do kategorii ośrodków o znaczeniu krajowym. Jest to jawny przykład zaniżenia formalnej rangi Radomia.

V. Wyposażenie w infrastrukturę publiczną

Brak odpowiedniej rangi administracyjnej skutkuje ograniczeniem możliwości rozwoju. W Polsce tylko miasta wojewódzkie mają realne szanse na tworzenie instytucji publicznych o znaczeniu regionalnym. Brak takich instytucji skutkuje odpływem kapitału ludzkiego – zdolni, kreatywni ludzie w Radomiu nie mają gdzie się kształcić i gdzie pracować. Tymczasem np. uniwersytety tworzone są z założenia we wszystkich miastach wojewódzkich (w ostatnich latach: Białystok, Bydgoszcz, Kielce, Rzeszów, Olsztyn, Opole, Zielona Góra). Radom natomiast w sprawie powołania zaledwie Wyższej Szkoły Zawodowej otrzymuje z ministerstwa odpowiedź, że nie ma takiej potrzeby, gdyż ośrodki akademickie – Kielce, Lublin, Łódź, Warszawa – są niedaleko. Zaniedbania w infrastrukturze publicznej w Radomiu są skutkiem decyzji politycznych ostatnich dziesięcioleci. W okresie powojennym następował drenaż instytucji o znaczeniu regionalnym do Kielc. Z kolei po Czerwcu 1976 Radom był celowo pomijany we wszelkich planach inwestycyjnych. W tym okresie w wielu mniejszych ośrodkach powstawały wyższe szkoły pedagogiczne czy filharmonie. Dlatego Radom jest obecnie największym w Polsce miastem (nie licząc Gdyni) nie posiadającym ani państwowej uczelni humanistycznej, ani filharmonii. Przedstawiona tabela świetnie pokazuje, że wyposażenie w infrastrukturę publiczną wiąże się nie z wielkością miasta, lecz jego statusem wojewódzkim. W dolnej części tabeli wyróżniają się ośrodki wojewódzkie sprzed reformy w roku 1975 – Koszalin i Zielona Góra.

Polska – miasta od 100 do 300 tysięcy mieszkańców (oprócz tworzących aglomeracje z większymi) Wyposażenie w infrastrukturę publiczną

	Liczba mieszkańców (tys.)	państwowa uczelnia humanistyczna	państwowa uczelnia techniczna	filharmonia	publiczny ośrodek RTV	urząd wojewódzki lub marszałkowski	komunikacja tramwajowa
Białystok	295	v	v	v	v	v	
Częstochowa	246	v	v	v			v
Radom	226		v				
Kielce	208	v	v	v	v	v	
Toruń	207	v				v	v
Bielsko-Biała	177	v	v				
Olsztyn	175	v		v	v	v	
Rzeszów	163	v	v	v	v	v	
Opole	128	v	v	v	v	v	
Płock	127	v					
Elbląg	127	v					v
Wałbrzych	126	v		v			
Gorzów	125	v				v	v
Włocławek	120	v					
Zielona Góra	118	v		v	v	v	
Tarnów	117	v					
Kalisz	109	v		v			
Koszalin	108	v	v	v	v		
Legnica	105	v					